بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان
بەناوی گەلەوە
ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان ـ عیراق

پشت بە حوکمی برگە(1)لە ماددەی (56) لە یاسای ژمارە (1) ی سالّی (1992) ی، هەموارکراوو، لەسەر داوای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان ـ عێراق، ئەنجومەنی نشتمانیی کوردستان – عێراق لە دانیشتنی ژمارە (13)ی رۆژی (2007/4/25) ی خۆیدا، بڕیاری دانانی ئەم یاسایەی خوارەوەی دا:

یاسای ژمارە(9)ی سالّی 2007
یاسای ماف وئیمتیازاتی کەسوکاری شەهید و ئەنفالکراوەکان لە هەرێمی کوردستان ـ عێراقدا

بەشی یەکەم
پێناسەکان

ماددەی یەکەم :

مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

1– **هەرێم**: هەرێمی کوردستان ـ عێراق.
2– **وەزارەت**: وەزارەتی کاروباری شەهید و ئەنفالکراوەکان.
3– **وەزیر**: وەزیر ی کاروباری شەهید و ئەنفالکراوەکان.
4– **ئەنفالکراو**: هەرکەسێك ژیانی لە دەست دابێ یان زەرەری پێکەوتبێ یان تا کوێستا چارەنووسی لەئەنجامی تاوانەکانی جینۆساید کردن دژ بە گەلی کوردستان نادیار بێ.
5– **شەهید**: هەرکەسێك لە خەندەقی خەباتی چەکدارییی یان لە تێکۆشانی سیاسی بۆ بەرگریی کردن لە بزووتنەوەی رزگاریخوازیی کوردستان لە دژی رژێمە دا پلۆسەرەکانی یەك لەدوای یەك یاخود لە ئەنجامی تاوانەکانی کۆمەلّکوژی یاخود کردەوەی جەنگی دوژمنکارانە لە دژی گەلی کوردستان ژیانی لە دەست دابی وبەپێی ئەم پێناسەی خوارەوە پۆلین دەکردێن:

أ– **شەهیدی خەباتگێر**: هەرکەسێکی لە خەندەقی خەباتی چەکداری یان خەباتی سیاسی یان لە ئەنجامیاندا لە دژی رژێمە یەك لەدوای یەکەکان بۆ بەرگری کردن لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان وئەوەی لە دوای هاتووە ژیانی خۆی کردبێتە قوربانی.

ب– **قوربانیانی جینۆساید**: هەرکەسێکی شەهید بووبێ یان ژیانی لە ئەنجامی تاوانەکانی (جینۆساید) لە کاتیتاوانەکانی ئەنفال یان لە بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی یان لە کاتی لەناو بردنی داپلۆسەرانەی بارزانییەکان وفەیلییەکان دا لە دەست دابێ.

ج- **شەهیدی هاوولاتی:** هەرکەسێکی شەهید بووبێ یان لە ئەنجامی کرداری جەنگی یان کاری تیرۆریی یان لە کاتی کۆڕەوە ملیۆنیەکەی گەلی کوردستان ژیانی لە دەست دابێ.

7- **کەس وکاری قوربانیان و ئەنفالکراوەکان:** مێرد یان ژنەکان ، کوڕ، کچ ،دایك، باوك ،برا ، خوشك ،یا خود ئەوانەی شەهید بە بڕیاریکی دادوەری بەخێوی دەکردن.

بەشی دووەم
ئامانج و بنەماکان

ماددەی دووەم:

ئامانجی ئەم یاسایە دابین کردنی ماف وئیمتیازی کەس و کاری شەهید و ئەنفالکراوەکانە لەگەڵ ڕێزلێنان وچاودێری کردن ویارمەتیدانیان بە جۆرێکی وا کە لەگەڵ قەبارەو پایەی قوربانییەکانی شەهیدان بگونجێ بۆ سوککردنی ئازاری کەس و کارەکانیان.

ماددەی سێیەم:

ئەوانەی دەکەونە بەر حوکمەکانی ماددەی یەکەم لەم یاسایەدا، بە بەڵگەنامەی فەرمی سەلماندنیان دەچەسپێ و لە کاتێکدا ئەو بەڵگانامانە نەبوون ئەوا دەبێ بەرێگەی یاسایی دیکە لەبەردەم لیژنەکان یاخود دادگاو لایەنی تایبەتمەند بسەلمێندرێن وپێشکەش بە بەرێوەبەرایەتیەگشتیەکان لە پارێزگاکانی هەرێم بکرێن.

ماددەی چوارەم:

یەکەم :

لیژنەیەکی تایبەت بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بە سەرۆکایەتی بەڕێوەبەری گشتی کاروباری کارگێڕیی ودارایی وئەندامیەتی ژمارەیەك لە فەرمانبەرانی وەزارەت کە ژمارەیان لە (4) ئەندام کەمتر نەبێ پێکدی بۆ سەیرکردنی ئەو ڕەخنەو ئیعتیرازانەی کە لەلایەن کەس وکاری شەهیدو ئەنفالکراوەکانەوە ولەسەر ئەو بڕیارانەی کە لە بەڕێوبەرایەتیەگشتیەکانی پارێزگاکان دەرچوون.

دووەم :

لیژنەی تایبەت ئەم کارو ئەرکانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

1- یەکلاکردنەوەی ئەو ئیعتیرازانەی کە لەلایەن کەسوکاری شەهیدو ئەنفالکراوەکانەوە پێشکەش کراون تاکو حوکمەکانی ئەم یاساییە بیانگرێتەوە.

2- هەرکەسێك بەرژەندییەکی هەبێ، بۆی هەیە مەغدوورییەتی خۆی بخاتە بەردەم لیژنەی تایبەتی سەبارەت بەو بڕیارەی کەدەری کردووە و لە ماوەی (30) سی رۆژ لە رۆژی پێڕاگەیاندنی یان وا دادەنرێ کەپێی راگەیەنراوە ولەرووی کارگێریەوە بڕیاری لیژنە بڕیارێکی کۆتاییە.

3- لیژنە بڕیارەکەی بە زۆرینەی دەنگ دەردەچووێنێ ووەزیر پەسندی دەکات.

4- هەرکەسێك بەرژەوەندیەکی هەبێ دەتوانێ پەنا بباتە بەر دادگا بۆ سەلماندنی ئەوەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە، دوای ئەوەی کە لیژنە بڕیاری بە ڕەفزی دەدات و، دادگای بەرایی لایەنی تایبەتمەندە بۆ سەیرکردنی ئەو ناکۆکییانەی کە لە کاتی پیادەکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە ڕوودەدەن وئەوەی کە داوا کارییەکە پێشکەش دەکات لە پارەی ڕەسمی دادوەری دەبووردرێ.

5- بڕیارەکانی دادگای باری کەسیەتی قابیلی تانەلێدانن لەبەردەم دادگای تەمییز لە ماوەی(30) سی ڕۆژ لە ڕۆژی پێڕاگەیاندنی بڕیارەکە وبەئاگادارکراوە دادەنرێ.

بەشی سێیەم
پۆلین کردنی شەهیدان و دیاریکردنی مووچە بۆ کەس و کارەکانیان

ماددەی پێنجەم:

یەکەم :

کەس وکاری شەهیدی خەباتگێڕ وقوربانییەکانی چەکی کیمیایی وئەنفالکراوەکان و هاوولاتی ماف وئیمتیازەکانی شەهیدیان دەکەوێ بەپێی پێڕەویك کە ئەنجومەنی وەزیران دەری دەچوێنێ.

دووەم:

ئەوانەی حوکمەکانی بڕگەی/ یەکەم لە ماددەی شەشەم دەیانگرێتەوە ئەمانەن:

1- ژن ومێرد.
2- کوڕ تاکو تەواوکردنی بیست وچوار ساڵ لە تەمەنی ئەگەر لەخوێندن بەردەوام نەبێت.
3- کچ: تاکو دامەزراندنی لە فرمانێك.
4- ڕوڵە پەککەوتەکان: ڕۆلەی پەککەوتە لە مەرجەکانی سەرەوەی ئەم ماددەیە بەدەردەبن.
5- دایك و باوك.
6- براکان و خوشکەکان: لەگەڵ ڕەچاوکردنی بڕگەکانی(3،2)ی سەرەوە.

سێیەم:

بەشە مووچەی باوك ودایك وژن ومێرد تا لەژیاندا مابن بۆیان خەرج دەکرێت.

چوارەم:

لەکاتی بڕینی مووچەی موستەحەقی ئەو کەسانەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیان گرێتەوە، ئەوا بەشەمووچەی ئەوانە دەخرێتە سەر ئەوانەی دیکە کە موستەحەقن.

پێنجەم:

ئیستحقاقی مووچە بۆ ئەو کوڕ وکچە دەبێ بەدرێژایی ژیانیان ئەگەر هەر یەك لەوانە موستەحەقی تاقانە بن.

شەشەم:

منداڵەکانی قوربانییانی جینۆساید لە مەرجەکانی کە لە بڕگەکانی (3،2) ی سەرەوە دا هاتوون بەدەردەبن.

ماددەی شەشەم:

یەکەم: ماڤی دارایی وەکو یەك بەسەر موستەحەقەکاندا دابەش دەکرێ.

دووەم: براو خوشك مووچەکەیان رادەگیری لە کاتێك کە موستەحەقی لە پێشتر هەبن.

بەشی چوارەم
ماف وتایبەتکاری کەسوکاری شەهیدان

ماددەی حەوتەم:

یەکەم:

کەس وکاری شەهیدی خەباتگێڕ وشەهیدی جینۆساید ئەم ماف و ئیمتیازانەی خوارەوەیان دەبێت:

1- خێزانی شەهیدی خەباتگێڕ وئەنفالکراو یەکەیەك یا پارچە زەویەکی نیشتەجێ بوونی بێ دەدرێت.

2- ئەگەر شەهید زیاتر لە هاوسەرێکی هەبوو، ئەوا هەریەك لەوانە هەمان ماف وئیمتیازی بڕیار لەسەر دراوی یەك هاوسەری دەبێت بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

3- لەکاتی شەهید بوونی زیاتر لە کەسێك لەناوخێزانێکدا، ئەوا مووچەکان بەپێی پێڕەوێکی تایبەتی دەبن کە ئەنجومەنی وەزیران دەری دەچوێنێت.

دووەم:

1- ڕۆڵەکانی شەهیدە ناوبراوەکان لە برگەکانی (یەکەم و دووەم) لەم ماددەیەدا مینحەی هاوسەر گرتنیان پێ دەدرێت.

2- حکومەت خەرجی خوێندنی رۆڵەکانی شەهید لە قوتابخانە وزانکۆ ئەهلیەکان لەناو هەرێمدا بەپێی هەل ومەرجی بڕیار لەسەر دراو لەلایەن وەزارەتی خوێندنی بالاو لێکۆلینەوەی زانستی وپەروەردەوە دەگرێتە ئەستۆ.

3- حکومەت ئەرك ومەسرەفی هێنانەوەی تەرمی شەهید لە دەرەوەی هەرێم دەکێشێ.

4- جێماوی شەهید لە باجی تەریکەی بڕیار لەسەر دراوی تەریکەکان دەبووردرێ.

5- ژمارەیەك لە کورسی خوێندن بۆ رۆڵەکانی شەهیدانی خاوەن بەهرەی زانستی لە دەرەوەی هەرێم تەرخان دەکرێن وئەمەش بەهاوئاهەنگی دەبێ لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی بالاو تۆژینەوەی زانستی هەرێم.

6- کەس وکاری شەهیدان لە کرێی پشکینن وچارەسەرکردن لە نەخۆشخانە ومەلبەندە تەندروستیەکانی حکومەت لە ناو هەرێمدا دەبووردرێن.

7- حکومەت کرێی چارەسەرکردنی کەس وکاری شەهیدان بەراپورتێکی لیژنەی پزیشکی بەپێی یاساو پێڕەو دەگرێتە ئەستۆ.

8- وەزارەت سندووقێك دادەمەزرێنێ بەناوی سندووقی یارمەتیدانی کەس وکاری شەهید وقوربانییانی جینوساید تاکو پشگیرییان بکرێت ویاریدەیان بدرێت بۆ بنیاتنانی پرۆژەکان.

ماددەی هەشتەم:

وەزیر بۆی هەیە رێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاریی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

ماددەی نۆیەم:

کاربەهیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت گەر لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت.

ماددەی دەیەم:

دەبێ ئەنجومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی یازدەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی دەرچوونیەوە کاری پێدەکرێ ولە رۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) بلاودەکرێتەوە.

عدنان موفتی
سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان- عێراق

هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە

هەرێمی کوردستان بەسەردەمێکی یەك جار سەختدا تێپەڕیوەکە مێژوو هاوتای نەدیوە، چونکە رۆڵەکانی هەرێم تووشی کوشتن وبرینێکی زۆر بوون بەدەست رژێمە یەك لە دوای یەکەکان وبەچەکی کیمیایی وعەسکەری گوند ودیهاتەکانیان لە کاتی هەڵمەتەکانی ئەنفالە بەد ناوەکان ویران کراون وزۆربەی دانیشتووانی بوونەتە قوربانی ئەو پەلامارانە وزیانێکی زۆر بە خێزانی ئەو شەهیدانە گەیشتووەکە گەلێك گرفتی سەختی ئاویتەیان تووش بووە و،لە پێناو بەجێ گەیاندنی بەشێکی بچووك وەك وەفادارییەك بۆ ئەوانەی خۆیان کردوەتە قوربانی بۆ کوردستان وخۆیان بەختکردووە لە پێناوی پرنسیپە بالاکانی مرۆڤایەتی ، ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

تێبینی: ئەم یاسایە دوای پەسندکردنی لەلایەن سەرۆکی هەرێمی کوردستان – وە لەژمارە (67) **ساڵی حەوتەمی-ی رۆژی** 2007/7/1 **رۆژنامەی (وەقایعی کوردستان) بلاوکراوەتەوە.**